

Els nostres papers a Salamanca

PAPERS DE LA CATALUNYA
CENTRAL A L'ARCHIVO
GENERAL DE LA GUERRA
CIVIL ESPAÑOLA

Un col·leccionable de Joaquim Aloy i Jordi Basiana i Obradors i Pere Gasol amb la col·laboració de Ramon Fons i

Aquest col·leccionable ofereix una mostra dels mal anomenats Papers de Salamanca, és a dir, els documents que el règim franquista va requisar a Catalunya i que estan dipositats a l'Archivo General de la Guerra Civil Española de Salamanca.

La immensa majoria dels papers que mostrarem tenen protagonistes bàgènes o van ser emesos per institucions, entitats, partits, sindicats o particulars de Manresa i el Bages, encara que requisats als seus llocs de destinació, sobretot a Barcelona.

També coneixerem la repressió que patiren algunes persones per culpa d'aquests papers confiscats, ja que cal tenir present que l'Arxiu de Salamanca es va crear amb la finalitat bàsica de perseguir totes les persones que havien col·laborat o simpatitzat amb la Segona República. L'arxiu es va convertir en una autèntica màquina repressiva i els seus papers serviren per depurar, empresonar o, fins i tot, executar milers de persones de tot l'Estat, víctimes de la dictadura franquista.

Aquests papers són completament inèdits i la seva publicació ens aporta una informació molt valuosa sobre la República, la guerra civil i el franquisme, allhora que contribueix a recuperar una memòria històrica que ha estat segrestada tots aquests anys a Salamanca. Finalment, però, ara com ara sembla que la raó s'ha imposat per sobre del "derecho de conquista" i que molts documents acabaran tornant als seus legítims propietaris.

isaac
bosch

PRÒLEG / Toni Strubell

La descoberta i reivindicació catalana dels documents catalans espoliats i emmagatzemats al col·legi de San Ambrosio de Salamanca ha estat un procés que ha posat en marxa un exercici pedagògic sense precedents al nostre país. Com si es tractés de la descoberta d'un tresor ocult —que ho és—, ha estimulat no sols la realització d'operacions de buidatge, catalogació i estudi de materials documentals en gran mesura desconeguts, sinó que, en certa manera, ha estat també un punt d'engegada per a tota una presa de consciència respecte a la

necessitat de recuperar un patrimoni històric documental català espoliat per Franco amb l'ànim d'exercir la repressió damunt els partidaris d'un règim democràtic i republicà que ell traï i enderrocà.

Així, per una banda, ha donat peu a excel·lents projectes historicoperiodístics com el que teniu a les mans, en què l'esforç investigador i divulgador es combinen, de la mà de Joaquim Aloy, Jordi Basiana i Pere Gasol, per donar al lector un treball sòlid i interessantíssim. Per altra banda la reivindicació en si d'uns documents que qualsevol

Administració estatal mínimament democràtica hagués tornat fa dècades, ha permès la correcció —en paraules de Paul Preston— "d'un d'aquells crims del franquisme que encara es podien arreglar". Estudis com aquest, i els que vindran, són la més gran satisfacció per a tots els qui hem lluitat pel retorn dels documents. Alhora són els més potents fonaments per reconstruir la democràcia i recuperar la memòria col·lectiva.

Toni Strubell és el màxim responsable de la Comissió de la Dignitat, organisme que ha estat clau per al retorn dels papers a Catalunya.

Alguns dels papers que es podran veure en aquest col·leccionable s'han extret de les còpies microfilmades de l'Arxiu Nacional de Catalunya, a Sant Cugat del Valles, arxiu que, segons la llei 21/2005 (publicada al BOE el 18 de novembre del 2005), ha de rebre abans del 19 de febrer del 2006 els papers originals de la Generalitat, després de tants anys de reclamar-los. Tanmateix, la immensa majoria de papers que aquí mostrarem s'han localitzat al mateix Archivo de Salamanca, on hem dut a terme una recerca de documents que tinguessin referències manresanes o bagenques, una tasca molt difícil per la inexistència d'un inventari complet de tota la documentació confiscada i perquè, com podem anar veient en els propers capítols, l'Arxiu de Salamanca és bàsicament un arxiu de noms de persones.

Ja podem avançar que fins ara no hem trobat documents que fossin requisats a Manresa. Tot i així, si que hem localitzat una dada de molt interès i absolutament desconeguda: un bagenc treballava a l'organisme encarregat de l'espoliació i classificació dels documents i va fer —com a mínim— una tramesa de documents manresans a Salamanca. En parlarem en el capítol 3.

Per tal de contextualitzar el tema, dedicarem el capítol 2 a parlar de les requisites fetes a Barcelona i el capítol 4 a mostrar fitxes i llistes de polítics i intel·lectuals catalans que s'utilitzaren per a la repressió. També, al final de la sèrie mostrarem alguns documents referits a Catalunya que ens permetran tenir una idea més completa dels continguts de l'arxiu. Aquesta sèrie ofereix una selecció d'una ingent quantitat de fotocòpies que hem anat sol·licitant a l'Archivo durant els darrers 4 anys.

Tota aquesta documentació serà lliurada d'aquí a uns mesos a l'Arxiu Històric Comarcal de Manresa perquè pugui ser consultada per qualsevol persona interessada. Aquest és l'acord que els autors vam formalitzar amb l'Ajuntament de Manresa i el Consell Comarcal del Bages, institucions que financen tot el procés de recerca i sistematització dels papers.

Igualment, el departament d'Educació de la Generalitat, mitjançant una llicència d'estudis, ha facilitat enormement aquesta investigació perquè s'ha pogut disposar de més temps per dur-la a terme.

Aquest no és un treball tancat. No ho serà fins que no estigui inventariat tot l'Arxiu de Salamanca sencer, des del primer fins al darrer document dels milers i milers de capses existents. Només aleshores podrem saber amb exactitud si hi ha papers requisats a Manresa i al Bages i quants més n'hi ha que ens proporcionin informació sobre la Catalunya central. Mentre això no sigui un fet, poden continuar apareixent papers inèdits i de gran interès.

1 Extractes de diversos documents on s'expliquen els criteris que havien de seguir els membres de la Delegación del Estado para la Recuperación de Documentos (DERD) a l'hora de fer les confiscacions. Les instruccions concretes s'anaven perfeccionant així que avançava el front. Els documents on consten les directrius per al transport i la rapidesa en l'organització dels registres en són dos clars exemples.

INDEX DELS DOCUMENTS "DE MÁS INTERÉS" REQUISATS PELS FRANQUISTES 2
Extractes d'un dels documents més interessants que es troben a l'Arxiu de Salamanca i que prova l'amplitud i significació dels papers confiscats. El document conté més de 100 pàgines i fou elaborat pel personal de la DERD. Es tracta del resum dels documents requisats que els responsables d'aquesta espoliació consideraven més interessants. En aquesta pàgina n'oferim una molt petita mostra. Hi queda provada la confiscació de papers a la família Pamiés, a Rovira i Virgili i al manresà Lluís Mas Pons. Els criteris de selecció per a la investigació que predominaven eren, sobretot, personals, per a la persecució, inculpció i repressió de persones considerades contràries al règim franquista.

1 para todas las incidencias, traslados, recogida de papeles ect.
► Traslado de Documentación. Me parece muy acertado el plan que señala V. Para el que debe hacerse por ferroc. hace dos días estudio el asunto. Calculo que tenemos alrededor de 3.500 sacos, distribuidos en ocho locales dos de ellos en pisos primeros; en un camión caben unos 80 sacos, de modo que haran falta de 45 a 50 viajes desde diferentes sitios a la estación que Transportes militares nos dirá así como ha de decirnos el número de sacos que caben en un vagón. También estoy

N.º DE REQUISA

Unidad o Autoridad a que está afecto

Matricula Categoría

Conductor

Del

Máximo de pasajeros o Kgs. de carga

► NORMAS PARA LA ENTRADA EN UNA CIUDAD RECIEN OCUPADA.

Está demostrado que para efectuar una labor efectiva, es absolutamente imprescindible entrar en las ciudades junto con las tropas, ya que el trabajo que no se realiza dentro de los cuatro primeros días, deja de tener eficacia.
Teniendo en cuenta, de que es imposible dado el gran número de locales a registrar

► INFORMES Y CLASIFICACION.—Esta Sección cuidará de recoger los datos de todos los centros ya sean oficiales o de asociaciones de todos los matices y que hayan intervenido en el Movimiento a favor de los rojos separatistas. También cuidará de recoger toda clase de informaciones de carácter particular, pero que puedan conducir a direcciones interesantes para practicar registros. De todas estas direcciones llevarán una lista correcta y ordenada, en la que se consignarán toda clase de detalles.
Esta Sección hará cada noche, la lista de registros a efectuar al

2
Legajo
Nº 1

INDICE DE LA DOCUMENTACIÓN QUE LOS JEFES DE EQUIPO EQUIPO EN LOS REGISTROS HAN CONCEPTUADO DE MAS INTERES

(Del registro efectuado en la C.N. Certificados avalados de la Federación Única —C.N.T.— a favor de sus afiliados y para la expedición de licencias de individuos (al parecer Listas de las diversas secciones C.N.T.—F.A.I.) (carp. 1)

Lista de individuos de la Guardia por su antifascismo probado pertenecientes al 19º Tercio de la

Lista de Jefes Oficiales y clase publicana (19 Tercio) al parecer régimen (3)

Lista de individuos del Cuerpo de Maestros a quienes se conceptúa capaces por su probado antifascismo. (Cuerpo de Seguridad y Asalto; y conceptualización que les han de

Certificados con expresión de por distintos sindicatos de la dos. (6)

Personal del Cuerpo de Seguridad que ha sido propuesto para el

Escrito anónimo de unos guardias Informe de la Agrupación regional de descontento existente en la Guardia haber pasado el Orden Público

Tres informes policíacos sobre (9) y dos anónimos

Comisaría General de Seguridad diarios conteniendo Relación Comisaría General. Empiezan (10)

Relación de los detenidos en Preventorios de Cataluña. —Presos en el preventivo de mujeres detenidas en el del 34). — Relación de sacos con carácter gubernativo en la y de las religiosas que to en el Preventorio de mujeres que tienen decretada la l

Orden Público y retenidos Seguridad Interior (11)

► Comunicado de la Sección de Monumentos de la Consejería de Cultura, rogando no destruyan la catedral de Manresa por considerarle valor artístico (25)

Autorizaciones y salvoconductos a favor de individuos pertenecientes al servicio del Patrimonio artístico de la Generalidad, y mandamientos para incautarse de edificios que necesitan (26)

Escrito del Presidente de Maestros laicos de Cataluña al Consejero de Cultura sobre resultado de un registro, 28-7-36 (27)

Carta del Alcalde de Vicenc Castellet al Consejero de Cultura de la Generalidad poniéndole en su conocimiento que por la C.N.T. de su pueblo se ha sido incautado el ex-convento de monjas. (28)

Expediente relativo a la incautación y legalización de la misma del edificio del Centro Fascista de San Vicente de Castellet (29)

► Nombramiento de Antonio Rovira y Virgili como representantes de la Institución de las Letras Catalanas en la Comisión del Libro Escolar (11)

Comunicado dirigido a Rovira y Virgili otorgándole el premio Valentí Almirall 1937 (12)

Pases de libre circulación y caracets de Rovira y Virgili (13)

Correspondencia dirigida a Rovira y Virgili de carácter cultural (14)

Comunicados de prensa de 30 de Marzo del 38, de la Comisaría de Propaganda de la Generalidad (15)

Artículos de prensa y críticas del Rovira y Virgili (16)

► Notas al parecer de un trabajo presentado por T. Pamiés (28)

Carta de María Pamiés a Teresa Pamiés fechada el 29 de Junio de 1936 (29)

Comentando un documento histórico referente a la Juventud de España (30)

Carta de Pamiés a Navarro dándole cuenta de un manifiesto de la Alianza de la Dama Jove, referente a la situación creada al País Vasco con motivo de la ofensiva Nacional (31)

Facsímil de asuntos a tratar en una reunión de la J. S.U., incompleto (32)

► Leg. 60 Historial completo del individuo de Manresa, LUIS MAS PONS, que eleva a la Superioridad con objeto de ingresar en el Cuerpo Jurídico Militar el 25 de Septiembre de 1938, avalado por distintas organizaciones políticas y sindicales (1)

L'inici dels saqueigs

Com és possible que hi hagi documentació manresana (i catalana) a Salamanca? I quan i en quines circumstàncies hi va anar a parar? Per contextualitzar el tema cal tenir present que forma part d'un llarg procés encetat durant els anys de la guerra civil (1936-39).

La fi de la guerra va significar la derrota de la Segona República i l'inici d'un període de repressió contra les persones que havien participat i col·laborat en les seves institucions. Sovint foren víctimes d'aquesta repressió ciutadans que s'havien limitat només a manifestar la seva simpatia a favor del règim republicà.

La finalitat del laboratori de documentació que l'exèrcit franquista anava perpetrant a mesura que ocupava ciutats i pobles era exclusivament política: aplegar tota mena de dades i informacions sobre les persones que no s'havien sumat al "Glorioso Movimiento Nacional" i/o que s'havien mantingut fidels al Govern legalment constituït de la República. Així doncs, d'una manera sistemàtica, es requirava la documentació amb una finalitat policíaca i repressiva.

El 26 d'abril del 1938 el ministre franquista de Governació Serrano Suñer —i cunyat de Franco— va signar la creació de la Delegación del Estado para la Recuperación de Documentos (DERD). Aquest organisme

me tenia en exclusiva la requisita de tota la documentació generada pel govern republicà i la dels partits, sindicats i tota mena d'entitats "desafectas al Movimiento Nacional" i "susceptibles de suministrar al Estado información referente a la actuación de sus enemigos".

La seu central de la Delegación es va establir a Salamanca, un dels principals centres de poder dels sublevats. Al capdavant d'aquesta Delegación hi havia Marcelino Ulibarri, militar carlí que dirigí el procés de confiscació documental.

El 1944 aquest organisme havia passat a anomenar-se Delegación Nacional de Servicios Documentales (DNSD), dependent ara de la Presidència del Govern. La seva actuació es va allargar encara fins al 28 d'octubre del 1977, quan Adolfo Suárez dissolgué els *Servicios Documentales*.

Les autoritats franquistes sovint utilitzaren aquest material espoliat com a proves acusatòries. Com veurem en propers capítols, a partir dels documents, llibres i materials espoliats es confeccionaren centenars de milers de fitxes personals fins arribar als 3.000.000 l'any 1958. A causa d'aquests papers confiscats i de les seves corresponents fitxes, molts ciutadans de l'Estat espanyol foren depurats, empresonats o executats.

Alguns documents manresans requisats a Barcelona

1

ALCALDIA DE MANRESA

Núm. 2416

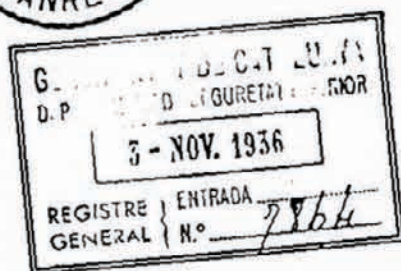
Secció de Secretaria

Em plau adjuntar-vos una relació de la constitució del nou Ajuntament, amb la distribució de Comissions acordada.

Visquen molts anys.

Manresa, 30 d'Octubre del 1936.

L'Alcalde,

Honorable Sr. Director General d'Administració Local.
BARCELONA

Lg 288/3
Nº 45

2

GENERALITAT DE CATALUNYA
DEPARTAMENT DE SEURETAT INTERIOR
ALCALDIA DE MANRESA
22 GEN. 1937
REGISTRE ENTRADA
GENERAL N.º 1456

Secció de Secretaria

Com a continuació de l'ofici d'aquesta Alcaldia, data 30 d'Octubre darrer, tino l'honor de comunicar-vos que l'Ajuntament constituït, en virtut del Decret d'aquella Conselleria de 9 del mateix mes, ha adoptat la denominació de Consell Municipal de Manresa i s'ha organitzat en la següent forma:

Un Alcalde-President.

Un Subsecretari primer i un Subsecretari segon de la Presidència, que substitueixen al President, per l'ordre indicat, en els casos d'absència.

Dotze Caps de Departament.

L'Alcalde, els Subsecretaris i els Caps de Departament constitueixen el Comitè Permanent del Consell Municipal.

Els Departaments creats són els següents:

Economia.

Assistència Social i Protecció a la Infància.

Sanitat i Salubritat.

Abastaments.

Defensa i Indústries de Guerra.

Seguretat Interior i Comunicacions.

Foment i Treball.

Cultura.

Riquesa Rústica, Urbana i Aigües Potables.

Agricultura, Sequia i Camins veïnals.

Hivernacles.

Proveïments al Front.

Visquen molts anys.

Manresa, 18 de Desembre del 1936.

L'Alcalde-President,

Honorable Sr. Conseller de Seguretat Interior de la Generalitat de Catalunya.
BARCELONA

3

Passeig de Pere III, núm. 30
Telèfon 1644
MANRESA

Passeig de Pere III, 30
MANRESA

FERNANDO VILLANAR VILLANAR

Excmo. Sr. President de Catalunya
Barcelona

Per mediació nova i en representació del

Centre d'Esquerra de Manresa, i de la Comarcal Bages

Cardener, vos envien la meua sincera felicitació per la

vostre actitud, i vos referma la seguretat de la seva

absoluta adhesió, sobretot perquè pugui fer-se un govern

que governi i que guanyi la guerra i que dongui forma

a la vostra consigna "CATALUNYA".

El president d'Esquerra Republicana de Manresa i president de la Comarcal Bages Cardener

Francesc Marcet Artigas

[Signature]

Manresa 6 d'Abril del 1937

1 i 2 CONSTITUCIÓ DE L'AJUNTAMENT DE MANRESA DURANT LA GUERRA. Documents de constitució de l'Ajuntament de Manresa del 30 d'octubre i del 18 de desembre del 1936. Aquests documents manresans, enviats a la Generalitat en el seu moment, van ser confiscats per les tropes franquistes el 1939 i enviats a Salamanca. Durant la dictadura franquista, el fet d'haver format part d'un ajuntament "revolucionari" era causa de persecució i repressió.

3 CARTA DE L'ALCALDE MARCET AL PRESIDENT COMPANYS. Carta de Francesc Marcet, president d'Esquerra Republicana de Manresa i exalcalde republicà de la ciutat. Escrita, del 6 d'abril del 1937, s'adreça al President de la Generalitat, Lluís Companys, per tal de donar suport a les iniciatives governamentals catalanes. A Salamanca, aquests tipus de documents serviren per engruixir expedients de control i repressió personal sobre els seus autors.

PROPER CAPÍTOL:

L'espoliació a Barcelona.

Explicarem com van tenir lloc les confiscacions de documents i altres materials a institucions, col·lectius i particulars a Barcelona.